

О. С. Чепецьаспірант кафедри теорії, історії держави
і права та міжнародного права
Класичного приватного університету

ПОНЯТТЯ ТА ФУНКЦІЇ РАДЯНСЬКОГО НОТАРІАТУ

Стаття присвячена дослідженню формування поняття та функцій радянського нотаріату. Проаналізовано різні погляди радянських і сучасних учених на визначення поняття та функцій радянського нотаріату. Запропоновано авторське визначення поняття радянського нотаріату.

Ключові слова: радянський, нотаріат, поняття, функції, юстиція, суд.

Постановка проблеми. Питання про місце нотаріату в правовій системі завжди було значущим і актуальним. Останніми роками інститут нотаріату в Україні швидко розвивається у сфері реалізації прав і захисту законних інтересів громадян. Ознакою нотаріату, що виділяє його в системі правоохоронних органів, є попереджувальний, профілактичний характер [1 с. 149]. На жаль, у вітчизняній історико-правовій літературі немає ґрунтовних досліджень, присвячених становленню поняття та функцій радянського нотаріату. Це пов'язано з тим, що за радянських часів інститут нотаріату втратив своє значення порівняно з дореволюційним періодом, тому фундаментальних наукових досліджень, присвячених особливостям організації інституту нотаріату, немає. Сучасні українські наукові пошуки із зазначеної проблеми вичерпуються загальною інформацією щодо українського радянського нотаріату. Проте радянський нотаріат мав і позитивні риси, тому вважаємо за необхідне висвітлити поняття, функції, завдання саме українського радянського нотаріату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти цього питання досліджували в науковій і навчальній літературі відомі радянські вчені: В.М. Аргунов, Л.Н. Бардін, О.Г. Дріжчана, В.Г. Зайчук, Л.Ф. Лесницька, Д.І. Чорпіта, К.С. Юдельсон та ін. Серед сучасних науковців, які досліджували питання становлення та розвитку радянського українського нотаріату, слід відзначити К.Ф. Досінчук, М.С. Долинську, Ю.В. Желіховську, В.Д. Степаненка, С.Я. Фурсу, К.І. Чижмарь, В.М. Черниш, Л.Е. Ясінську та ін.

Мета статті – вивчення й аналіз формування поняття та функцій радянського українського нотаріату.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній юридичній науці як на сучасному, так і на радянському етапі не сформовано єдиного погляду щодо поняття та функцій радянського нотаріату. Нами було розглянуто поняття радянського нотаріату з різних поглядів:

- формування поняття та функцій нотаріату радянськими вченими;
- формування поняття та функцій нотаріату сучасними науковцями.

Слід зазначити, що дореволюційна нотаріальна система України, територія якої входила до складу Російської й Австро-Угорської імперій, практично нічим не відрізнялася від нотаріату більшості європейських держав. Нотаріат був вільним, а тому розгляд формування поняття українського нотаріату є доцільним із дореволюційного періоду, у зв'язку з чим виникає можливість сформувати ланку змін у понятті на різних етапах історії українського нотаріату. Одне з перших і найцікавіших визначень поняття нотаріату й нотаріуса подано в енциклопедичному словнику видавничого товариства «Ф.А. Брокгауз – І.А. Єфрон» (1890–1907 рр.), де нотаріат визначається як правовий інститут, носії якого (нотаріуси) уповноважені державою здійснювати й засвідчувати юридичні акти, надаючи останнім значення актів публічних [2]. На нашу думку, це визначення не втратило своєї актуальності й донині.

Після входження України до складу СРСР нотаріат утратив своє значення, було скасовано приватну власність на землю, на засоби виробництва. Серед правоохоронних органів він посідав останнє місце. Людині з вищою юридичною освітою працювати в нотаріальній конторі було непрестижно: низька заробітна платня, непристосовані для роботи

приміщення, відсутність необхідних технічних засобів, одноманітна й нецікава робота.

Слід зазначити, що в 20–40-ві рр. минулого століття нотаріат розглядався як технічний орган Наркомату юстиції. Радянські науковці взагалі не приділяли увагу нотаріату, тільки в 40-ві рр. стала поступово поширюватися ідея про необхідність підвищити статус цього органу.

Першим і мало не єдиним фахівцем у сфері нотаріату в 1940–1950-х рр. у СРСР був К.С. Юдельсон. Досліджуючи інститут нотаріату, він насамперед зосередив свою увагу на практичному боці його діяльності. Аналізуючи природу радянського нотаріату, науковець підкреслював, що нотаріат є державним органом, у той час як у капіталістичних країнах нотаріат має подвійну природу, нотаріус виконує свої функції в якості посадової особи, але стягує винагороду з клієнтів, що йде на його користь. К.С. Юдельсон зазначає, що нотаріат капіталістичних країн за своєю природою характеризується сприянням панівним, заможним класам у здійсненні різних угод і закріпленні та придбанні права власності в юридичній формі [3, с. 10]. Науковець зупинився лише на визначенні радянського нотаріату в розрізі відмінності від капіталістичних нотаріальних органів, але чіткої відповіді щодо природи нотаріату дослідник не дав, обмежившись лише фразою про те, що радянський нотаріат здійснює державну функцію спостереження за законністю угод обороту.

У 1950-х рр. за радянських часів точилися постійні дискусії з приводу місця нотаріату в системі державних органів. Одна група вчених вважала, що органи нотаріату є складовою частиною суду, інші ж зосереджували свою увагу на тому, що нотаріат є органом юстиції. Зокрема, під час формування поняття про судове управління СРСР у 1954 р. заступник міністра юстиції СРСР Д.С. Карєв конкретизував поняття «судове управління». Він вважав, що це діяльність Міністерства юстиції СРСР, міністерств юстиції республік і їх місцевих органів із підготовки й проведення заходів з організації й поліпшення роботи судів, перевірки шляхом ревізій їх діяльності та правильності застосування судами законів під час розгляду справ, керівництво діяльністю органів, що сприяють суду в здійсненні правосуддя (адвокатури, судових виконавців, нотаріату), а також проведення заходів щодо забезпечення кадрами судових органів, підвищення кваліфікації судових працівників і ведення судової статистики. Таким чином, нотаріат

був віднесений до таких органів, що сприяють суду, а управління ним – до судового управління. Правда, пізніше Д.С. Карєв дещо конкретизував це визначення, хоча воно залишалося розпливчатим і нечітким. За його словами, на органи судового управління в низці випадків покладається виконання й інших обов'язків, що безпосередньо впливають із функцій організації та контролю за діяльністю судів, а саме: нагляд і керівництво нотаріальною діяльністю. Згодом це «невизначене» поняття неодноразово повторювалося різними авторами [4, с. 182].

Позицію Д.С. Карєва заперечував радянський учений І.Д. Перлов (1957 р.), на думку якого нотаріат природно не може бути віднесений до органів, що сприяють суду в здійсненні правосуддя. Він посилається на Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про розширення прав крайових, обласних судів і ліквідацію управлінь Міністерств юстиції союзних республік при крайових, обласних радах депутатів трудящих» від 04 серпня 1956 р., яким організацію нотаріальних контор і керівництво ними було покладено на крайові, обласні суди. Незважаючи на це, нотаріат не входить у судову систему, нотаріуси здійснюють самостійні завдання в органах юстиції. Як зазначав І.Д. Перлов, зв'язок між судами та нотаріальними органами вичерпується лише можливістю оскарження деяких нотаріальних дій судам в установленому законом порядку [5, с. 24].

На думку Н.В. Блінової, управління нотаріальними органами було частиною управління у сфері юстиції. Її підтримували В.П. Бож'єв, Т.М. Добровольська й А.С. Смикалін, які вважали, що нотаріальні контори ніколи не були й не могли бути допоміжними судовими органами, це самостійні органи зі своїми завданнями. Наприклад, на їхню думку, ні в якому разі не можна віднести до судового управління нотаріальну діяльність місцевих рад. А.Є. Луньов, один із радянських учених-адміністративістів, у своїх роботах зазначав, що управління нотаріатом уже було частиною управління у сфері органів юстиції (1961 р.) [6, с. 59–60].

Більш наближеною до сучасного розуміння місця нотаріату в системі правоохоронних органів, на наш погляд, є думка І.Д. Перлова, Н.В. Блінової, В.П. Бож'єва, Т.М. Добровольської й А.С. Смикаліна, де зберігається розуміння, що нотаріат – це органи юстиції, а не частина суду, адже органи нотаріату не використовували й не використовують змагальну форму процесу,

а навпаки, як правило, установлюють юридичні факти на підставі письмових доказів.

Нами було розглянуто сприйняття радянського нотаріату різними радянськими вченими, зокрема, автори колективної монографії «Питання нотаріального права» (1962 р.) дійшли висновку, що радянський нотаріат – це народний орган державного управління, метою якого є зміцнення соціалістичної законності й правопорядку, охорона соціалістичної власності, закріплення й захист прав і законних інтересів громадян і Радянської держави, виховання нових комуністичних відносин [7, с. 9].

Згідно з академічним тлумачним словником української мови (1974 р.) нотаріус – це службова особа, яка очолює нотаріальну контору, керує її роботою та здійснює нотаріальні дії. Нотаріуси покликані розв'язувати різні питання цивільних правовідносин шляхом учинення нотаріальних дій. Слід зазначити, що це визначення можна знайти в підручниках із радянського права.

Під час дослідження сутності нотаріату нами було з'ясовано, що здебільшого науковці почали приділяти увагу дослідженню поняття та функцій нотаріату після 1980 р. У цей час поступово почала поширюватися ідея про необхідність підвищення статусу органів нотаріату. Зокрема Н.І. Авдеєнко зазначала: «Нотаріат являє собою систему органів, що вчиняють нотаріальні дії» [8, с. 4].

Л.Ф. Лесніцька під поняттям радянського нотаріату пропонує розуміти систему державних органів, на які покладено посвідчення безспірних прав і фактів, засвідчення документів і виконання інших нотаріальних дій, спрямованих на юридичне закріплення громадянських прав і попередження їх можливого порушення в майбутньому [9, с. 3].

В.М. Аргунов, визначаючи нотаріат, указував, що нотаріат є системою державних органів і посадових осіб, на яких покладене посвідчення безспірних прав і фактів, засвідчення документів, виписок із них, надання документам виконавчої сили та виконання інших нотаріальних дій із метою забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб [10, с. 10].

Під час аналізу формування поняття радянського нотаріату нами була виявлена закономірність, яка полягає в тому, що всі радянські вчені дотримувалися єдиної позиції стосовно того, що радянський нотаріат – це система держав-

них органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язок учинення нотаріальних дій. На нашу думку, поняття радянського нотаріату є більш широким. Незважаючи на те, що одним із завдань нотаріату відповідно до ст. 1 Закону СРСР від 19 липня 1973 р. і Закону УРСР від 25 грудня 1974 р. «Про державний нотаріат» була записана охорона прав і законних інтересів громадян, нотаріат захищає права й інтереси держави, а лише потім – громадян [11].

Попри те, що в 1973 й 1974 рр. були прийняті Закон СРСР і Закон УРСР «Про державний нотаріат», на законодавчому рівні за радянських часів поняття нотаріату закріплено не було. Уперше визначення нотаріату з'явилося лише в роки незалежності України, коли було прийнято Закон України «Про нотаріат» від 02 вересня 1993 р.

Аналіз вищезгаданих підходів до визначення поняття «нотаріат», «радянський нотаріат» свідчить про те, що формулюючи своє бачення зазначеної проблеми, кожний дослідник намагається з'ясувати завдання нотаріату, що має важливе значення для визначення його сутності.

Науковець О.Г. Дріжчан (1979 р.) вважає, що основним завданням радянського нотаріату є обов'язок нотаріальних органів під час учинення нотаріальних дій сприяти громадянам і соціалістичним організаціям у здійсненні їх прав і законних інтересів. Крім того, важливою, на його думку, є роз'яснювальна робота працівників нотаріату, яка здійснюється як у процесі виконання нотаріальних функцій, так і шляхом пропаганди радянського законодавства [12, с. 8].

На думку Л.Ф. Лесніцької (1985 р.), радянський нотаріат покликаний охороняти соціалістичну власність, права й законні інтереси громадян і організацій, зміцнювати соціалістичну законність і правопорядок, попереджати правопорушення шляхом правильного й своєчасного посвідчення договорів та інших угод, оформлення спадкових прав, здійснення виконавчих написів і т. д. [9, с. 3].

За радянських часів завдання нотаріату вперше були закріплені на законодавчому рівні лише в 1973 р., до того часу нормативно-правові акти лише визначали організацію та функції нотаріату. Так, згідно зі ст. 1 Закону СРСР від 19 липня 1973 р. і ст. 1 Закону УРСР «Про державний нотаріат» від 25 грудня 1974 р., які були ідентичними та повністю повторювалися, завданнями державного нотаріату була охорона соціалістичної власності, прав і законних інтересів громадян, державних установ, під-

приємств і організацій, колгоспів, інших кооперативних та інших громадських організацій, зміцнення соціалістичної законності й правопорядку, запобігання правопорушенням шляхом правильного і своєчасного посвідчення договорів та інших угод, оформлення спадкових прав, учинення виконавчих написів та інших нотаріальних дій [11].

Необхідно звернути увагу, що виконання завдань нотаріуси здійснювали не лише шляхом учинення нотаріальних дій. Одним із важливих завдань нотаріусів було виявлення під час учинення нотаріальних дій порушення громадянами чи посадовими особами законності, правил соціалістичного співжиття, істотних недоліків у роботі організацій. Вони були зобов'язані повідомити про виявлені недоліки відповідним органам.

Для більш повного з'ясування правової природи нотаріату необхідним є розгляд основних функцій цього інституту. Функції нотаріату відображають основні напрями діяльності, показуючи змістовне значення нотаріальної діяльності. Будь-які функції радянського нотаріату в цілому мають особливий характер, відображаючи специфіку нотаріальної діяльності. Сучасними науковцями взагалі не досліджувалося питання функцій радянського нотаріату, здебільшого ним займалися радянські вчені.

Зокрема, К.С. Юдельсон (1959 р.) зазначав, що сукупність функцій, які виконуються нотаріальною конторою, становить її підвідомчість. Підвідомчість нотаріату в союзних республіках однакова, якщо не брати до уваги невеликі відмінності, що пов'язані з особливостями цивільного й цивільного процесуального законодавства республік. Незважаючи на різноманіття нотаріальних функцій, установлених законом і чинними положеннями про державний нотаріат республіки, класифікація функцій не тільки можлива, але й необхідна, оскільки дозволяє з'ясувати природу кожної групи функцій. К.С. Юдельсон, досліджуючи питання функцій, запропонував таку їх класифікацію: посвідчення угод; засвідчення безперечних обставин; охоронні дії; установлення правового положення відсутньої особи; підтвердження майнових прав у межах, установлених законом; забезпечення зобов'язань накладенням заборон і арештів на майно; сприяння виконанню боржниками зобов'язань шляхом прийняття в депозит грошей і цінних паперів; забезпечення доказів на випадок спору; примус до виконання

безспірних зобов'язань шляхом видачі виконавчих написів.

В основу своєї класифікації К.С. Юдельсон поклав сутність функції. Науковець підкреслював, що сутність функцій визначає саме склад і характер нотаріальних дій. Наприклад, посвідчення угод і засвідчення безперечних обставин, зокрема приналежності підпису особі, є різними нотаріальними функціями.

У першому випадку нотаріус засвідчує, що в його присутності правочин посвідчений, у другому випадку засвідчується лише приналежність підпису особі. Цією відмінністю двох нотаріальних функцій визначається характер скоєних нотаріусом дій. Щоб засвідчити підпис під текстом документа, досить установити особу, а для посвідчення угоди, зокрема й договору, цього мало, адже необхідно перевірити наявність усього складу юридичних фактів правовідносин, переконатися в тому, що особа розпоряджається цивільними правами, сама володіє ними і т. д. [3, с. 13–14].

У радянському підручнику за редакцією М.І. Забрудського (1962 р.) зазначається, що основна функція радянських нотаріусів – здійснення радянської законності. Нотаріуси допомагають державі та громадянам виконувати закони й охороняти інтереси громадян і держави [13, с. 25].

В.М. Аргунов (1991 р.) зазначав, що за своєю функціональною природою нотаріальні органи найбільш близькі до судів, які розглядають цивільні справи. Нотаріальні органи та суди здійснюють в інтересах громадян і організацій єдину функцію – контроль цивільних правовідносин. Цей контроль має попередній характер під час учинення нотаріальних дій, коли відсутній спір про право та відсутнє правопорушення, на відміну від судового контролю, за допомогою якого в процесі вирішення спору визначається правопорушник, і до нього застосовуються заходи впливу [10, с. 11].

На законодавчому рівні функції радянського нотаріату до прийняття положень про державний нотаріат УРСР (1956 р., 1964 р.) були записані в постанові ЦВК і РНК СРСР від 14 травня 1926 р. «Про основні принципи організації державного нотаріату», в якій зазначено, що державні нотаріальні контори посвідчують угоди; вчиняють передбачені законом протести; засвідчують правильність копій документів і виписок із книг і документів; засвідчують справжність підписів; посвідчують обставини й факти, що мо-

жуть мати юридичне значення, в яких нотаріус особисто може впевнитися і для посвідчення яких закон не встановлює іншого порядку; реєструють арешти, що накладаються на будівлі та право забудови, а так само їх зміни й зняття; зберігають документи; засвідчують правильність перекладів з іноземних і на іноземні мови; перевіряють на відповідність закону угоди й усі належні до неї документи, а також оплату документів; перевіряють правоздатність і дієздатність; надають трудящим активну допомогу в захисті їхніх прав і законних інтересів, щоб юридична необізнаність, малограмотність і подібні обставини не могли бути використані їм на шкоду тощо [14, с. 5, 6].

Вищезазначена постанова діяла до початку 1970-х рр., утратила чинність у зв'язку з прийняттям Закону СРСР «Про державний нотаріат» від 19 липня 1973 р.

Положенням про державний нотаріат Української РСР, затвердженим постановою Ради Міністрів Української РСР від 26 грудня 1956 р. № 1536, передбачено, що нотаріальні контори вчиняють такі нотаріальні дії (ст. 12 вищезазначеного Положення):

1) посвідчують правочини (договори, довіреності, заповіти), нотаріальне посвідчення яких передбачене законом; правочини, нотаріальне посвідчення яких не є обов'язковим, якщо вони не суперечать закону й сторони бажають нотаріально посвідчити їх;

2) засвідчують правильність витягів, копій і копій із копій документів і книг по діловодству; справжність підписів на документах, які не мають значення майнових правочинів; вірність перекладів документів з одних мов на інші, а також справжність підписів перекладачів на документах; факт знаходження громадянина в живих; час пред'явлення документа;

3) видають свідоцтва про право на спадщину й про виморочність майна; свідоцтва про право власності на частку спільного майна подружжя, набутого під час перебування в шлюбі; свідоцтва про купівлю будівель на прилюдних торгах;

4) учиняють виконавчі написи на документах, передбачених спеціальним переліком, затвердженим Радою Міністрів УРСР; морські протести; протести векселів; написи про неоплату чеків;

5) приймають у депозит грошові суми й цінні папери для передачі їх за належністю; заяви громадян і установ для передачі їх іншим громадянам і установам;

6) уживають заходів з охорони майна, що залишилося після померлих;

7) накладають заборони (арешти) на будівлі;

8) нотаріальні контори надають клієнтам технічні послуги, пов'язані з учиненням нотаріальних дій.

Здебільшого Положення про державний нотаріат Української РСР, затверджене постановою Ради Міністрів Української РСР від 31 серпня 1964 р., повторювало функції державних нотаріальних контор, які були закріплені Положенням від 1956 р., проте в них є незначні відмінності [14, с. 10, 11]. Зокрема, Положення від 1964 р., окрім вищезазначених функцій, передбачало, що нотаріальні контори засвідчують вірність копій і виписок із документів; вірність копій із нотаріально засвідчених копій документів, а також із копій рішень, вироків, ухвал і постанов, виданих судовими органами, або з копій рішень виконавчих комітетів Рад депутатів трудящих; факт перебування особи в певному місці, факт пред'явлення документа. Було зазначено, що нотаріуси видають довідки про передачу заяв громадян і установ іншим громадянам і установам. Крім того, було конкретизовано, що нотаріуси накладають на будинки арешти (заборони) за постановами судово-прокурорських органів, за повідомленням установ, банків або госпрозрахункових організацій і підприємств про видачу позички й під час укладення договору застави майна.

Загалом на цьому й вичерпуються дослідження науковців щодо поняття та функцій радянського нотаріату. Сучасними істориками, юристами, теоретиками права питання поняття та функцій радянського українського нотаріату не досліджується. Більше уваги приділяється проблемам сучасного нотаріату. У сучасних підручниках лише окремими розділами подається історія нотаріату, де, як правило, узагалі не розглядається питання поняття та функцій радянського нотаріату.

Висновки і пропозиції. З урахуванням аналізу наукових праць, нормативно-правових актів пропонуємо таке визначення поняття радянського нотаріату: це система державних органів і посадових осіб, на які покладено посвідчення безспірних прав і фактів, засвідчення документів, що мають юридичне значення, попередження правопорушень; як наслідок, це тягне за собою охорону законних інтересів громадян, контроль за нотаріальною діяльністю.

Фундаментальне реформування відносин власності й інших майнових відносин є об'єктивним фактором виділення ролі й значимості інституту нотаріату. В умовах постійного

вдосконалення правової системи, появи нових нормативно-правових актів абсолютно очевидно, яку важливу роль відіграє комплексне дослідження інституту радянського нотаріату, адже сучасний інститут нотаріату не може бути достатньо глибоко вивчений і проаналізований поза зв'язком із колишніми стадіями його формування. Слід зазначити, що за роки радянської влади нотаріат утратив своє значення, оскільки було скасовано приватну власність на землю, на засоби виробництва. Незважаючи на серйозність і значимість завдань, функцій і принципів радянського нотаріату, серед правоохоронних органів він посідав останнє місце, бо його діяльність в основному стосувалася людини, її власності, її прав та інтересів. Слід зауважити, що лише в другій половині ХХ ст. радянськими науковцями (К.С. Юдельсон, В.М. Аргунов, О.Г. Дріжчан) радянський нотаріат був віднесений до правоохоронних органів, до того часу єдиної думки щодо його місця в правовій системі взагалі не було. За функціональною приналежністю інститут радянського нотаріату слід розглядати як превентивний інститут, який за своєю суттю випереджає злочинні дії та/або забезпечує правоохоронну діяльність, законність і правомірність юридичних дій учасників цивільного обороту.

Список використаної літератури:

1. Чижмарь К.І. Інститут нотаріату серед інших органів державної влади: окремі аспекти / К.І. Чижмарь // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – Вип. 32. – Т. 1. – С. 149–152.
2. Энциклопедический словарь / за ред. И.Е. Андреевского, К.К. Арсеньева, О.О. Петрушевского. – С.-Петербург, 1897 – Т. 21. – 480 с.
3. Радянський нотаріат / за заг. ред. В.І. Ширвінського. – М. : Державне видавництво юридичної літератури, 1959. – 376 с.
4. Карев Д.С. Организация суда и прокуратуры в СССР / Д.С. Карев // М., 1954 – С. 182.
5. Перлов И.Д. До конца завершить реформу судебного управления в СССР / И.Д. Перлов // СГИП. – 1957. – № 1. – С. 24.
6. Кодинцев А.Я. История и природа советского нотариата в трудах советских и российских ученых / А.Я. Кодинцев // Нотариальный вестник. – 2008. – № 2. – С. 58–61.
7. Питання нотаріального права / за заг. ред. В.Г. Зайчук. – К. : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1962. – 166 с.
8. Авдеенко Н.И. Нотариат в СССР / Н.И. Авдеенко, М.А. Кабакова – Л., 1984 – С. 143.
9. Нотариат в СРСР / за заг. ред. Л.Ф. Лесницької. – М. : Юрид. літ., 1985. – 160 с.
10. Нотаріальні послуги населенню / за заг. ред. В.Н. Аргунова. – М. : Рад. Росія, 1991. – 160 с.
11. Государственный нотариат: Сборник официальных материалов / под ред. С.И. Рудика. – К. : Политиздат Украины, 1982. – 543 с.
12. Законодавство про державний нотаріат / за заг. ред. О.Г. Дріжчана. – Київ : Товариство «Знання Української РСР», 1979. – 26 с.
13. Питання нотаріального права / за заг. ред. В.Г. Зайчук. – Київ : Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1962. – 166 с.
14. Збірник нормативних актів і зразків документів для нотаріальних контор і виконкомів місцевих рад депутатів трудящих / за заг. ред. Д.І. Чорпіта. – Київ : Видавництво політичної літератури України, 1969. – 276 с.

Чепец О. С. Понятие и функции советского нотариата

Статья посвящена исследованию формирования понятия и функций советского нотариата. Проанализированы различные точки зрения советских и современных ученых относительно определения понятия и функций советского нотариата. Предложено авторское определение понятия советского нотариата.

Ключевые слова: советский, нотариат, понятие, функции, юстиция, суд.

Chepets O. S. Concepts and functions of Soviet notarial system

The article is dedicated to the study of formation and functions of Soviet notarial system. Different points of view, particularly, Soviet and modern scientists' viewpoints related to the concepts and functions of Soviet notarial system. Authorial definition of Soviet notarial system was offered.

Key words: soviet, notarial system, concept, functions, justice, court.